

Istraživanje o iskustvima i ponašanjima djece na Internetu i na društvenoj mreži Facebook

Hrabri telefon i Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba proveli su nacionalno istraživanje o iskustvima i ponašanjima djece na društvenoj mreži Facebook i Internetu općenito te o povezanosti tih iskustava s njihovim osobnim i psihološkim karakteristikama, navikama sigurnog korištenja Interneta i drugim karakteristikama.

Istraživanje je provedeno na uzorku od 1489 djece u dobi od 11 do 18 godina. Sudionici istraživanja su djeca od petog razreda osnovnih škola do drugog razreda srednjih škola. Istraživanjem je obuhvaćen reprezentativni uzorak u urbanim i ruralnim sredinama na području čitave Hrvatske.

Navike korištenja društvene mreže Facebook

Osnovno:

- 93% ispitanih djece posjeduje Facebook profil, u odnosu na 7% djece koja ga nemaju
- 68% djece je otvorilo FB profil prije 13. godine
- 18% djece ima više od jednog otvorenog profila
- čak više od polovice ispitanih djece (53%) ima više od 300 prijatelja na Facebooku
- gotovo polovica djece (47%) posjećuje Facebook za vrijeme nastave
- 84% djece ima pristup internetu na mobitelu
- 64% djece ima pristup internetu u školi
- većina, 67% djece, ima slobodne aktivnosti, i to većina jednu ili dvije aktivnosti
- djeca koja provode na Facebooku 3 ili više sati dnevno imaju niži školski uspjeh od djece koja na Facebooku provode manje od pola sata dnevno, imaju narušeniju sliku o sebi te iskazuju veći broj emocionalnih i ponašajnih teškoća
- djeca koja su u većoj mjeri uključena u nasilje putem Facebooka imaju niži školski uspjeh od svojih vršnjaka

Čestina korištenja Interneta:

- 69% djece posjećuje Facebook nekoliko puta dnevno, 15% jednom dnevno
- 47% djece provodi 1-2 sata dnevno na Facebooku, 34% manje od pola sata, a 19% na Facebooku provede 3 ili više sati

Količina vremena provedenog na FB	
Manje od pola sata	34%
1 – 2 sata	47%
3 ili više sati	19%

Najčešće informacije koje djeca objavljuju na FB

- privatne fotografije – 43%
- poveznice na zanimljive članke, spotove i slično – 52%
- značajne događaje ili promjene u svom životu – 14%
- intimne i povjerljive stvari o sebi – 1%

Osobne informacije koju djeca dijele putem Facebooka:

OSOBNNE INFORMACIJE koje djeca dijele na svojim Facebook profilima

- 85 % - puno ime i prezime
- 38% - e-mail adresa
- 31% - ime škole
- 9% - broj mobitela
- 3% - kućna adresa
- 4% - ništa od navedenog

Slobodno vrijeme i Internet:

- Na pitanje kako bi najradije provodili svoje slobodno vrijeme, samo 5% djece izjavljuje da bi ga htjelo provoditi na Internetu, dok bi se ostatak djece bavio nekom slobodnom aktivnošću ili družio s prijateljima. U stvarnosti zapravo 26% djece svoje slobodno vrijeme najčešće provodi na Internetu.
- Čak 83% djece koja svoje slobodno vrijeme najčešće provodi na Internetu radije bi ga provodilo družeći se s prijateljima (62%) ili baveći se sportom/slobodnim aktivnostima (21%)

Razlog korištenja FB:

Većina djece (9 od 10 djece, njih 88%) djece koriste Internet da bi ostali u kontaktu s postojećim prijateljima i lakše pratili događanja svojih prijatelja.

- da bi ostala u kontaktu s prijateljima koje poznaju osobno (75%)
- za praćenje događanja i akcija mojih prijatelja (13%)
- da bi upoznala nove ljude (7%)
- jer im je ugodnije razgovarati na taj način (4%)
- da bi se osjećali prihvaćenima od strane svojih prijatelja (1%)

Što djeca rade na FB:

Ponašanje	%
Razgovor putem chat-a s prijateljem kojeg poznajem osobno	82,2
Pregledavanje novosti	53,0
Like-anje tuđih statusa, fotografija, stranica i sl.	54,9
Stavljanje poveznica na zanimljive članke, spotove i sl.	51,2
Objavljivanje privatnih fotografija	42,1
Igranje kvizova/igara	23,5
Komentiranje tuđih statusa/fotografija i sl.	15,3
Gledanje tuđih profila	14,7
Objavljivanje značajnijih događaja ili promjena u životu	14,2
Objavljivanje informacija o sebi (fotografije, izmjene statusa)	10,2
Traženje novih prijatelja	2,9
Razgovor putem chat-a s nepoznatim ljudima	2,3
Pisanje intimnih i povjerljivih stvari o sebi	0,8

Vidljivost profila:

63% djece iskazuje da im je profil vidljiv samo osobama koje osobno poznaju, 17% i prijateljima svojih prijatelja, 8% ih ima profil vidljiv svima, a 12% djece nije sigurno kome je vidljiv njihov profil.

Rizična ponašanja na FB:

- 34% djece prihvaća zahtjeve za prijateljstvom od nepoznatih osoba
- 27% djece izjavljuje kako bi moglo tražiti djevojku ili dečka putem FB, a svako 10. dijete je to i učinilo
- 18% djece smatra da bi možda otišlo samo na susret uživo s nepoznatom osobom koju su upoznali na FB, dok bi 3% djece sigurno otišlo. Zanimljiv je podatak i da je 8% djece samo otišlo na susret s takvom osobom

Sigurnost profila:

- Iako većina djece vodi računa o sigurnosti svog Facebook profila, 10% djece nedostaju znanja kako to postići, a svako šesto dijete (15%) izjavljuje da uopće ne brine o tome

Pravila o korištenju Facebooka:

- **78% djece** iskazuje da u njihovoj obitelji **ne postoje pravila** o korištenju Facebooka (17% djece kaže da takva pravila postoje i da ih se pridržavaju, dok 5% djeca ima takva pravila no ne pridržava ih se uvijek)
- s porastom u dobi djeca imaju sve manje pravila vezano uz korištenje Facebooka, a djeca u dobi od 15 do 16 godina ujedno su i najugroženija skupina što se tiče vršnjačkog nasilja

Djeca koja nemaju FB:

OBJAŠNJENJE...	
Nije mi potreban	65%
Draže mi je družiti se s prijateljima uživo nego putem interneta	54%
Mislim da je to beskorisno	51%
Roditelji mi ne dopuštaju	26%
Ne želim s drugima dijeliti osobne informacije	25%
Ne želim biti kao svi ostali	22%
Imam profil na nekoj drugoj društvenoj mreži	11%
Nemam pristup internetu	5%

Vršnjačko nasilje putem Facebooka

Tko su djeca uključena u nasilje putem Facebooka?

Rizični čimbenici

- **dob i spol** - nasilje među djecom putem društvene mreže Facebook najčešće se događa među djecom u dobi od 15 i 16 godina. Dok su žrtve najčešće djevojčice (60%), među počiniteljima nasilja (62%) te djecom koja su istovremeno i žrtve i počinitelji nasilja (58%) prevladavaju dječaci.
- **vrijeme provedeno na Facebooku** – djeca koja su uključena u nasilje putem FB na njemu provode značajno više vremena od svojih vršnjaka. 30% žrtava, 38% počinitelja nasilja te čak 52% djece koja su i žrtve i počinitelji nasilja dnevno na FB provodi tri ili više sata, za razliku od tek 15% njihovih vršnjaka.
- **nedostatak pravila o korištenju Facebooka** – djeca koja u većoj mjeri od svojih vršnjaka čine nasilje ili ga istovremeno i čine i doživljavaju u roditeljskom domu najčešće nemaju pravila o korištenju Facebooka. Čak 93% djece koja čine nasilje i 88% djece koja ga istovremeno i doživljavaju nemaju pravila o korištenju Facebooka.
- **rizična ponašanja** – za razliku od 70% svojih vršnjaka koji nikada ne bi prihvatili *zahtjev za prijateljstvom od strane nepoznatih osoba*, to čini svako drugo dijete uključeno u nasilje putem Facebooka. Značajno veći udio djece koja su uključena u nasilje putem FB izjavljuje da bi bilo spremno otići na *susret s nepoznatom osobom koju su upoznali na FB*, čemu su najsklonija djeca koja su istovremeno počinitelji i žrtve nasilja. Za razliku od 82% vršnjaka koji nisu uključeni u nasilje putem FB takav susret neprihvatljivim smatra tek 73% djece žrtava nasilja, 66% djece koja čine nasilje i 50% djece koja su istovremeno žrtve i počinitelji nasilja.

Psihološke karakteristike djece koja su uključena u nasilje putem Facebooka

- **žrtve nasilja:** djeca koja češće od svojih vršnjaka doživljavaju nasilje su tjeskobnija (anksioznija), pokazuju više simptoma depresivnosti, osjećaju više ljutnje i sklonija su neprihvatljivim ponašanjima od svojih vršnjaka
- **počinitelji nasilja:** djeca koja češće čine nasilje također su tjeskobnija (anksioznija), sklonija depresivnim simptomima, doživljavanju ljutnje i neprihvatljivim ponašanjima od svojih vršnjaka
- **djeca koja su i žrtve i počinitelji nasilja:** imaju najizraženije emocionalne i ponašajne poteškoće – imaju narušenu sliku o sebi, doživljavaju podjednako izražene simptome anksioznosti i depresivnosti kao i djeca koja su isključivo žrtve nasilja, a iskazuju više ljutnje i neprihvatljivih ponašanja čak i od djece koja su isključivo počinitelji nasilja putem FB.

Iskustva viktimizacije i počinjenja nasilja na Facebooku

Cyberbullying, odnosno vršnjačko nasilje na Facebooku poprima različite oblike koji nisu jednako rašireni.

- svako peto dijete (21%) djece izjavljuje da je nekoliko puta ili često primalo uvredljive poruke ili komentare putem Facebooka, 46% djece je to doživjelo barem jedan put, a 9% djece priznaje da je to više puta činilo

- među djecom koja su tome bila višekratno izložena, 53% ih je barem jednom doživjelo da su se te poruke nastavile čak i nakon što su pošiljaoca zamolili da prestane s tim
- 16% djece barem je jednom putem Facebooka primilo neželjene poruke seksualnih sadržaja (poruke, slike, videa...), a 4% djece priznaje da je to činilo
- svako peto dijete navodi da su drugi putem Facebooka objavljivali stvari koje su štetile njegovom ugledu, dok 9% djece priznaje da je to činilo
- svako četvrto dijete (26%) priznaje da su drugi putem Facebooka širili laži o njemu, a 7% djece priznaje da je to činilo
- svako šesto dijete (16%) doživjelo je da su drugi putem Facebooka objavljivali informacije zbog kojih su bili ismijavani, dok 10% djece priznaje da je to samo činilo
- svako šesto dijete (16%) navodi da im se netko ulogirao u njihov Facebook profil i u njihovo ime objavljivao neugodne informacije o njima, dok takvo ponašanje priznaje 8% djece
- svako deseto dijete (11%) doživjelo je da ih je netko namjerno blokirao ili ih izbacio iz neke grupe s ciljem da ih izolira, dok je to činilo čak 13% djece
- 3% djece priznaje da je otvorilo grupu na Facebooku s ciljem ismijavanja ili vrijeđanja druge djece, dok je 4% bilo žrtva takvog ponašanja
- svakom šestom djetetu (15%) putem Facebooka su upućene prijetnje, dok takvo ponašanje priznaje 7% djece

Primanje uvredljivih poruka/komentara	Dogodilo se meni	Ja sam to činio drugome
Nikad	53,5%	74,1%
Jednom	25,2%	16,9%
Nekoliko puta ili često	21,4%	9,0%
Primanje uvredljivih poruka/komentara i nakon što su pošiljaoca zamolili da prestane s time	Dogodilo se meni	Ja sam to činio drugome
Nikad	82,6%	93,3%
Jednom	10,3%	4,2%
Nekoliko puta ili često	7,1%	2,5%
Dobivanje neželjenih seksualnih sadržaja (poruke, slike, videa...)	Dogodilo se meni	Ja sam to činio drugome
Nikad	84,6%	95,6%
Jednom	7,8%	1,9%
Nekoliko puta ili često	7,7%	2,4%
Objavljivanje stvari koje su štetile ugledu osobe	Dogodilo se meni	Ja sam to činio drugome
Nikad	79,7%	91,5%
Jednom	13,8%	6,3%
Nekoliko puta ili često	6,5%	2,2%

Širenje laži o osobi	Dogodilo se meni	Ja sam to činio drugome
Nikad	74,4%	93,3%
Jednom	15,0%	4,9%
Nekoliko puta ili često	10,6%	1,8%
Poticanje drugih da ružno govore o osobi	Dogodilo se meni	Ja sam to činio drugome
Nikad	82,8%	94,1%
Jednom	10,4%	4,0%
Nekoliko puta ili često	6,7%	1,7%
Objavljivanje stvari zbog kojih su drugi tu osobu ismijavali	Dogodilo se meni	Ja sam to činio drugome
Nikad	84,5%	90,3%
Jednom	10,0%	6,6%
Nekoliko puta ili često	5,5%	3,1%
Ulogiravanje u profil i objavljivanje ružnih stvari o osobi u njeno ime	Dogodilo se meni	Ja sam to činio drugome
Nikad	84,0%	91,9%
Jednom	11,2%	5,6%
Nekoliko puta ili često	4,9%	2,4%
Pretvaranje da je ta osoba i objavljivanje osobnih stvari	Dogodilo se meni	Ja sam to činio drugome
Nikad	89,4%	95,9%
Jednom	7,5%	2,9%
Nekoliko puta ili često	3,1%	1,2%
Objavljivanje tajni	Dogodilo se meni	Ja sam to činio drugome
Nikad	96,3%	96,8%
Jednom	3,0%	2,2%
Nekoliko puta ili često	0,7%	0,9%
Namjerno blokiranje ili izbacivanje iz neke grupe s ciljem izolacije	Dogodilo se meni	Ja sam to činio drugome
Nikad	89,6%	87,3%
Jednom	7,5%	7,9%
Nekoliko puta ili često	3,0%	4,8%
Otvaranje grupe s ciljem ismijavanja ili vrijeđanja	Dogodilo se meni	Ja sam to činio drugome
Nikad	96,2%	96,7%
Jednom	2,9%	2,0%
Nekoliko puta ili često	0,9%	1,2%
Prijetnje	Dogodilo se meni	Ja sam to činio drugome
Nikad	85,2%	93,0%
Jednom	9,7%	4,7%
Nekoliko puta ili često	5,1%	2,3%

Kompulzivno korištenje Interneta

Napomena: ove tvrdnje odnose se na Internet općenito, a ne samo na korištenje Facebooka!

- djeca koja imaju manju kontrolu nad korištenjem Interneta (teže im je otići s Interneta, češće razmišljaju o Internetu kad nisu na njemu, više zanemaruju svoje obaveze zbog Interneta...) imaju lošiju sliku o sebi, tjeskobnija su, pokazuju više simptoma depresivnosti te su sklonija neprihvatljivom ponašanju.

Postotak djece koja su odgovorila s često ili jako često na tvrdnje da:

- im je teško otići „offline“ kad su na Internetu: 17%
- **nastavljaju koristiti Internet unatoč namjeri da ga manje koriste: 23%**
- drugi kažu da bi manje vremena trebali provoditi na Internetu: 31%
- radije provode vrijeme na Internetu nego da se družu s drugima: 5%
- **imaju osjećaj nedostatka sna zbog Interneta: 9%**
- razmišljaju o Internetu i kad nisu online: 7%
- vesele se kad će sljedeći put moći otići na Internet: 16%
- **misle da bi trebali manje vremena provoditi na Internetu: 30%**
- nastoje što brže riješiti domaću zadaću da mogu ići na Internet: 15%
- **zanemaruju svoje svakodnevne obaveze jer im je draže otići na Internet: 9%**
- **odu na Internet kad se osjećaju loše: 15%**
- **odu na Internet da pobjegnu od tuge ili neugodnih osjećaja: 12%**
- osjećaju se nemirno ili razdražljivo kad ne mogu ići na Internet: 10%